

СЕМАНТИЧНИЙ АСПЕКТ ФРАЗЕОЛОГІЇ НОВЕЛ В.СТЕФАНИКА

Євтушина Т.О.

Південноукраїнський державний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського

Сучасні дослідження художньої фразеології перебувають у загальному ключі комплексного аналізу мовностилістичної специфіки художньої літератури. Вона становить науковий інтерес у низці актуальних питань лексикографії ХХІ століття. Вагомого значення набувають словники фразеології творів письменників, у яких з'ясовуються лексико-семантичні зв'язки фразеологічних одиниць (далі – ФО), їх функціонування в художньому тексті.

У художньому творі фразеологічні засоби мови втілюють тему та ідею твору. Погодимось, що специфіка індивідуально-образного розуміння дійсності обов'язково позначається на принципах добору художньо-виражальних засобів, які, в межах цілісного художнього твору, важливі не лише самі собою, а й являються знаряддям втілення авторського задуму.

Спеціального лексикографічного розгляду вимагає робота над створенням Словника фразеології творів В.Стефаніка, що, в свою чергу, збагатить дослідження розвитку української літературної мови західноукраїнських земель кінця ХІХ - початку ХХ століття; стане джерелом оновлення та збагачення Словника мови творів письменника і Фразеологічного словника української мови.

Закономірною є потреба розглядати в першу чергу індивідуально-авторські ФО з позицій цілісності й компетентності.

Оскільки фразеологізми є знаками мовної системи, то в них відображається суб'єктивна оцінка адресата, його емоційне відношення до денотата. До того ж інформацію про сам предмет несе когнітивне значення ФО.

Зазначимо, що в цілому ФО разом з іншими образними засобами новел письменника спрямовані на те, щоб донести інтенцію автора до читача, сформувані у нього аналогічні оцінки. У центрі уваги його новел стоїть людина з її духовним світом, переживаннями, болями, прагненнями. Взагалі фон новел В.Стефаніка експресивно-емоційний, вони сповнені внутрішнього динамізму. ФО є одним із художніх засобів, що беруть участь у створенні цього фону.

Спираючись на сказане, проведемо дослідження деяких індивідуально-авторських і словникових ФО у широкому розумінні з точки зору їх семантики. Загальновідомо: в художніх творах письменник, освоюючи мовні і мовленнєві загальнонародні ресурси, встановлює нові ієрархічні та єдиноспрямовані асоціативно-сміслові зв'язки у згоді із задумом, естетичним ідеалом і художніми закономірностями. У результаті “Художньо-семантична об'ємність слова в конкретному художньому тексті, як правило, збагачується новими змістовими і конотативними відтінками” [Виноградов 1980: 5]. Звідси постає необхідність пильної уваги до виявлення змістових навантажень художньо-образних мовних одиниць.

Так, у новелі “Камінний хрест” знаходимо рядки: “Іван та Михайло отак співали за молодії літа, що їх **на кедровім мості** здогнали, а вони вже не хотіли назад вернутися до них навіть у гості”, у яких ФО **на кедровім мості** переплітається із ФО **на калиновім мості**, що пов’язана з національною символікою. Калиновий міст – символічний образ із семантикою “наприкінці життя”.

Отже, В.Стефаніком у даному творі проведено асоціативно-сміслові лінії між субстантивними ФО з узагальнено-предметною семантикою, об’єктивованою в граматичних категоріях роду, числа й відмінка: **калиновий міст – кедровий міст**.

Слід зазначити, що особливо вагому семантику мають частовживані ФО із семою **голова**. У кожній новелі письменника вони вживаються зі своїми окремими значеннями:

1. Уживаючись із прикметником, вказує на розсудливу, кмітливу, тямущу людину та утворює субстантивну ФО: “Як ти така **мудра голова**, то ти мені скажи, де маю іти спати” [Стефанік 1987:78]; “А ти **голова розумна** та й усе вже знаєш” [Стефанік 1987: 78]; “Мой жиде, ти **вчена голова** та тому з нас шкіру лупиш; скажи мені, чи є такий паруграф, аби жінка чоловіка біла?” [Стефанік 1972: 31].
2. У сполученні з дієсловом уживається на означення того, що: а) Хто-небудь загинув: “То **ліпше**, аби єго **голова у старім гнізді застигла**, як у яру при чужій дорозі” [Стефанік 1987:109]; “Ех, сини мої, **де ваші голови покладені?**” [Стефанік 1987:115]; б) Хтось перестає нормально мислити, поводитися, виявляє нездатність обдуманно діяти, стає божевільним: “Пасараби знов **зачинають вішатися, не мають горазду в голові**” [Стефанік 1972: 142]; в) Певна особа б’є кого-небудь по голові: “І Ковалюк **лиш раз свиснув по голові орчиком** – та й череп хрус на місці, а Федько уснув на місці, як куря” [Стефанік 1987:106].
3. Будучи у складі адвербіальної ФО, сема **голова** має якісно-обставинну семантику: “Але **потім, браття, пішло все коміть головою**” [Стефанік 1972: 41].

Хоча дані ФО із семою **голова** і зафіксовані Фразеологічним словником української мови, у художньому просторі В.Стефаніка вони вражають своїм розмаїттям, виразністю, влучністю та специфікою. Ці фраземи виступають у творах автора не лише як інформаційно-насичені засоби, а й використовуються із конкретною стилістичною метою.

Спеціального розгляду вимагають також дієслівні фразеологічні конструкції із семою **мати**, більшість яких є індивідуально-авторськими. Проведений аналіз вживання ФО із семою **мати** дає можливість констатувати, що як дієслово сема **мати** вживається з такими значеннями:

1. На означення того, що хтось підкреслено виявляє свої бажання: *“Щоправда, то нашла на чоловіка два хлопські одіяння, на свята і на будень, бо мала амбіцію, щоби свого чоловіка зробити газдою”* [Стефаник 1987: 132].
2. У сполученні з абстрактним іменником та інфінітивом. Перебуваючи у стані, на який вказує іменник у знахідному відмінку, виконувати дію, виражену наступним інфінітивом: *“Вже мали гадку сказати, аби потрошки давала, по шістьці, по дві, як почав говорити Петро Антонів”* [Стефаник 1987: 49].
3. Уживаючись із абстрактним іменником без інфінітива, означає, що хто-небудь плаче певні мрії, думає про когось, щось, виношує якісь плани: *“Максим якусь думку мав, але боявся її виявити, а Гьоргій був неспокійний”* [Стефаник 1987: 97].
4. Сполучаючись з абстрактними іменниками, означає володіти рисою, характеризуватися ознакою, на яку вказує іменник:
  - а) Бути поважною, шанованою людиною: *“Молодий був, вуси добре підкручував вгору, убрання мав панське синє, подобався жінкам та вмів говорити по-польські, та, кажуть, по-німецькі і в селі мав свою повагу”* [Стефаник 1987: 132];
  - б) Боятися: *“В’язався очима, держався його і все мав страх, що повіки запруться, а він стрмголов у невидінні світ звалиться”* [Стефаник 1987: 104];
  - в) Бути гідним, з великим задоволенням робити, здійснювати щось: *“Ой не буде так, я прішов на весіле, як другий, як приніс такі дарунки, як другий, то я маю мати таку честь, як другий”* [Стефаник 1987: 105];
  - г) Бути найбільшим, найкращим з-поміж усіх інших, мати певні привілеї: *“Книжечка від цісаря, усюда маю двері втворені”* [Стефаник 1987: 14];
  - г) Бути розумним, кмітливим, розсудливим: *“Сини і невістки помирили зо сміху від Луця Заливайка та від індика, що лише стільки має розуму, що в хвості”* [Стефаник 1972: 109];
  - д) Діяти всупереч власній совісті, загально прийнятим нормам моралі; робити щось несхвальне: *“Тяжкий гріх мають у своїй фамілії і мусять его доносити хоть би мали всі піти марне!”* [Стефаник 1972: 143];
  - е) Вміти доладно, гарно зробити що-небудь: *“А як я руки маю, то я собі йду у свою дорогу, а моя дорога, аді, стома стежками дорожиться по полю”* [Стефаник 1987: 93];
  - є) Бути схильним до ображень: *“А натуру маєш мнєку”* [Стефаник 1987: 95];
  - ж) Бути головним у чомусь, розпоряджатися ким-небудь, впливати на когось: *“Пане, а дайте ж спокій, не турбуйтеся, ми на вас не гніваємося, а нам що до того, як пани живуть, вони мають своє право, а ми своє”* [Стефаник 1972: 162];
  - з) бути дійсним, спроможним: *“Я не відварювався, але я мав рихт”* [Стефаник 1987: 125].

- и) Відчувати незадоволення ким-небудь; нарікати, ображатися, сердитися на когось: *“Робив таку політику, що мужиків не мав за ніц, попам не кланявся та мав великий жаль до Польщі і до начальника станції”* [Стефанік 1987: 132].
5. У сполученні з абстрактним іменником і заперечною часткою не означає:
- а) Певна особа не зважає на когось, щось: *“За своє п’ю, ніхто до того рихту не має”* [Стефанік 1987: 13]; *“Як-єм з торбов за твій поріг переступила, та й я вже не твоя газдиня, нема рихту”* [Стефанік 1972: 88];
  - б) Бути в дуже скрутному становищі: *“Може би, й поміг що, якби то кров, а то хтось кинув оком на ню, бодай му повілізули, та й тепер нема ради”* [Стефанік 1987: 30];
  - в) Хто-небудь і не думає про кого, щось; не має намірів, не планує щось робити: *“Не май, чоловіче, тої гадки, аби я тебе з рук пустив...”* [Стефанік 1987: 94];
  - г) Бути абсолютно безтурботним, не журитися, не переживати: *“Ти собі вреш і гадки не маєш, нібито не однаково в землі гнити?”* [Стефанік 1987: 26];
  - г) Нічого не їсти, не пити; бути голодним: *“Тоже знаєш, що-м сьогодні нічо у роті не мав”* [Стефанік 1987: 29];
  - д) Переставати нормально мислити, поводитися, виявляти нездатність обдуманно діяти, ставати божевільним: *“Басараби знов зачинають вішатися, не мають гаразду в голові”* [Стефанік 1972: 142];
  - е) Бути жорстоким, байдужим до когось, чогось: *“Звіздочолий у мене чоловік; він чорними очима за мнов водить; він мене жєлує, він свойов гривов обтирає дідові сльози, а ти поганій, серце не маєш”* [Стефанік 1987: 114].
6. Із неозначеним займенником уживається на означення того, що хтось не зважає на кого-небудь, не рахується з кимсь: *“Робив таку політику, що мужиків не мав за ніц, попам не кланявся та мав великий жаль до Польщі і до начальника станції”* [Стефанік 1987: 132]; *“Ще боялися дуже панщини і панів, жидів отак не мали за нічо, сміялися з них”* [Стефанік 1972: 225].
7. На означення того, що комусь потрібно що-небудь знати, уживається із інфінітивом і прислівником: *“А без рук я дурень, коли маєш знати”* [Стефанік 1987: 93].

Як бачимо, ФО із семою *мати* у художній палітрі В.Стефаніка дуже поширена і кожна з них має певне значення.

Чітко вимальовується індивідуально-авторський підхід до використання семи *сумління* у ФО. Сполучаючись із синонімічними варіантами дієслів, означає переживання, пов’язані з усвідомленням власної несправедливості: *“Ти би єму завернув худобу, поцулував би-с єго в ноги, бо-с го сплотив та й сумління ті п’є, але минаєш, ще і ховаєш від него, аби-с не чув!..”* [Стефанік 1987: 84]; *“То так сумліне точить з рода в рід”* [Стефанік 1972: 148]; *“Сумліне точить, а то кара над усіма карами”* [Стефанік 1972: 148]; *“Але ви не розумієте мене, то мене сумління так пило, так докучало, що мені аж голос причувся”* [Стефанік 1972:

160]; *“О, то як сумліне заговорить, то такі слова памочі в кожді жилці, що ті слова скалу розсиплють на дрібен порох”* [Стефаник 1972: 223].

Цілеспрямований вплив на читача мають у новелах ФО із семою *камінь*. Камінь – символ твердості, холодності: *“Антін по цім слові гатить руками у землю, як у камінь”* [Стефаник 1987: 14]; *“Буду свій світ різьбити, як у камінь”* [Стефаник 1987: 101]; *“Чоловік спить, як камінь”* [Стефаник 1987: 124]; *“Стю, як камінь, стю – не вісплюси”* [Стефаник 1972: 41]; *“Прив’язана чорним волоссям до чорної землі, як камінь”* [Стефаник 1972: 95]. Але у новелах “Синя книжечка” та “Засідання” сема *камінь* у складі ФО передає безмір людського горя, тугу, душевну муку: *“Камінь, - аби камінь, та й розпук би си із желью!”* [Стефаник 1987: 113]; *“Обтер-єм полов вікна, аби за мнов не плакали, бо дурно, та й віступив-єм цалком. Ой легко, як каміння гризти. Темний світ навперед мене”* [Стефаник 1987: 14]; та означає, що кому-небудь стало легше: *“Радним як коли би камінь із серця впає. Всі одним голосом заговорили, що не треба бабиного лева”* [Стефаник 1987: 49].

Семантика деяких авторських ФО пов’язана здебільшого з характеристикою персонажів. Наведемо декілька прикладів: *“Хоч би Іваниха хрестом стелилася, то не помогло”* [Стефаник 1987: 38] – падати ниць, принижуватися; *“Максим витріщив очі, як баран, і не розумів, що діється”* [Стефаник 1987: 98]; *“Стоїть у церкві як баран недорізаний”* [Стефаник 1972: 43] – не розуміючи, спантеличено щось робити; *“Трохи його жінка вколола отим словом, але він возив далі сметану з миски”* [Стефаник 1972: 4] – вразити когось чим-небудь; *“І лишився я, як корч лугу серед поля”* [Стефаник 1987: 10] – самотній; *“Та тут поредні риби нема що на один зуб узети”* [Стефаник 1987: 40] – позначення надто худой людини; *“Такі зимові ночі довгі, а я до днини преду, аж ми пушки спухають, аж пісок у очах стає”* [Стефаник 1987: 30] – підкреслення наслідків важкої виснажливої праці.

Фразеологічна система в літературно-художній спадщині західноукраїнського письменника дуже розгалужена і свідчить про його невпинні ідейно-художні шукання, про зростання майстерності від твору до твору. Показовими щодо цього є ФО, що виражають відповідне емоційно-фізіологічне відчуття. Вони передають психологічний стан персонажів на рівні фізичної відчутності: *“Тото, небого, десь б’єш голов у стіни, тото до бога ридаси!”* [Стефаник 1987: 16]; *“Цілував ноги сина, бив головою у плиту”* [Стефаник 1987: 18]; *“Сама дзвонила зубами, але не відступала”* [Стефаник 1987: 31]; *“Гриць скреготав зубами, аж гомін лугом розходився, і чув на грудях довгий огневий пас, що його пік у серце”* [Стефаник 1987: 34]; *“Заскреготав зубами, як жорнами, погрозив жінці кулаком, як довбнею, і бився в груди”* [Стефаник 1987: 39]; *“Сопіли оба, були помучені і ловили в груди воздух”* [Стефаник 1987: 94]; *“Дрожала на печі зі студені і головою в стіну била”* [Стефаник 1972: 89]; *“Гатила головою в стіну, як скажена”* [Стефаник 1972: 89]; *“Баба тебе до хресту носила, баба плакала, як тебе до воліска виряджали, баба на твоїм весілю кісточками докупи дзоркала”* [Стефаник 1972: 145].

Заслуговує на увагу також ряд фразем, які вживаються для зображення душевно-морального стану героїв: "*А потім браття пішло все каміть головою*" [Стефанік 1972: 41]. "*Він, відай, нагадував собі давні літа коло тої роботи, і тому відай, так вона єму прийшла в смак*" [Стефанік 1972: 106].

Зафіксовані також фрази на позначення вікової ознаки людини: "*Видко діло, що вже постаріласи: і лице, як шкіра на старім чоботі, і волосє, як молоко*" [Стефанік 1972: 107].

Помічено, що велика кількість традиційних фразем використовується письменником для вираження різнобічних сторін діяльності людини. Так, у ряді творів В.Стефанік засуджує ненаситних у своїй жадобі збагачення і жорстоких до людей сільських газдів, показуючи їхні вчинки: "*Тумана пускає, чьо він хоче*" [Стефанік 1987: 98], "*Максеме, ви мені з хати шуруйте, аби я вас тут не видів, бо вб'ю, як горобця і гай забирайтеся. І кинулися на нього, як голодні вовки*" [Стефанік 1987: 99], "*Ідіть, ідіть, бо ви не хлоп, а зальопана баба*" [Стефанік 1987: 99].

Приділяє письменник увагу і добору фразем для змалювання людських злиднів ("Новина"), які виконують зіставно-контрастну функцію: "*Дєдо, ми хочемо їсти... Та й дав їм кусень хліба, а вони, як щенята коло голої кістки, кого того хліба заходилися... Здавалося, що ті очі важили би так, як олово, а решта тіла, якби не очі, то полетіла би з вітром, як пір'я*" [Стефанік 1987: 32].

Відмітимо, що при обстеженні особливостей семантичного аспекту фразеології В.Стефаніка, було виявлено відхилення від норми у семантиці ФО. Уживання ФО у незвичайному для неї значенні обумовлено, як відомо, перш за все порушенням звичайних відношень та зв'язків зі словами у мові.

Так, наприклад, ФО *хоч оком виколи* у відповідності із сучасною нормою уживається у значенні "дуже темно", "зовсім нічого не видно". Але у сполучуваності за словом "дурний" іншого семантичного ряду отримує зовсім незвичне переосмислення, котре являється допустовим тільки у мові письменника. При цьому значення ФО змінюється. Зрозуміти значення, яке надає в даному випадку ФО автор, ми можемо посилаючись на контекст: "*А то один з другим такий дурний, хоть му око віколи*" [Стефанік 1987: 80]. Так, у В.Стефаніка *хоч око виколи* – "дуже". "через мірно" тощо.

Невичерпні можливості фразеологічної синонімії в стилістичному плані можна продемонструвати на слідуючих прикладах Стефановикових фразеологізмів: "*Поклав граблі коло себе, сів потім на межу, закурив люльку, та й гадка гадку пошибала*" [Стефанік 1987: 53], "*А я в гадках став*" [Стефанік 1987: 56], "*Село вімерло що до лаби, а я собі гадки не гадаю, у ток бік не дивлюси*" [Стефанік 1987: 76], "*Але відпочив на ріці, віддихався й зараз думкою потішився: болить та й переболить*" [Стефанік 1987: 134] - представницький ряд фразем, що відтворюють акт напруженої розумової діяльності; "*Кинуло його в дрожі, потім у гарячку... і Базьо богові віддав свою душу*" [Стефанік 1972: 110], "*Він вже на тамтім боці*" [Стефанік 1987: 102], "*Ех, сини мої, сини мої, де ваші голови покладені*" [Стефанік 1987: 115], "*Дід Гриць напився молока, убрався в білу*

сорочку, засвітив свічку в руках, ляг на постіль і зараз сконав" [Стефаник 1987: 123] - втілення теми смерті.

"*Ні брав-єм си з ним за барки з якогось там латюгу, що туманить люди!*" [Стефаник 1987: 47], "*Тумана пускає, чьо він хоче*" [Стефаник 1987: 98] - обман тощо.

Зауважимо принагідно, аналіз лінгвістичних праць із фразеології останніх років свідчить про поглиблений інтерес мовознавців до питань синонімії ФО. "Фразеологічними синонімами, - на думку Л.Г.Скрипник, - вважаються ФО, які позначають той самий предмет дійсності, виражають те саме поняття, відтіняючи різні сторони його, і при різній внутрішній формі і неоднаковому лексичному складі мають однотипне категоріальне значення, однакову семантичну сполучуваність із словами оточення" [Скрипник 1973: 212].

"Синонімічними фразеологізмами, - зауважує Ю.С.Степанов, - називаємо такі, які хоч і близькі за значенням, але в своїй основі мають різні образи (це їх семантична ознака) і не допускають заміни компонентів від одного фразеологізму до іншого (це їх формальна ознака)" [Степанов 1975: 261]. Різні дефініції фразеологічних синонімів свідчать як про розходження, так і про спільність думок мовознавців. Для більшості з них спільним залишається те, що фразеологізми близькі за своєю семантикою і здатні виконувати однакову синтаксичну роль, але можуть відрізнятися відтінками свого значення бо стилістичними забарвленнями.

Таким чином, погодимось із думкою В.І.Школяренко, який наголошує на тому, що "фразеологічні синоніми – це ФО, які виражають спільне значення і мають однакову синтаксичну сполучуваність, але відмінні між собою компонентним складом, а також семантико-стилістичними відтінками і функціональним використанням" [Школяренко 2001: 156].

Письменник послуговується також фразеологізмами, що відображають релігійну свідомість, національно-духовні погляди людей, які стали стилем життя: "*Матінко Христова, усім добрим людям стаєш на поратунок Николаю свєтій...*" [Стефаник 1987: 17]. "*Коби бог позволив..*" [Стефаник 1987: 39], "*Господа воля*" [Стефаник 1987: 39], "*Бог знає, як з нами буде*" [Стефаник 1987: 41], "*Але господь милосердний знає, що робить*" [Стефаник 1987: 42] "*Отак кожний ішов між люди*". "*Славуїсу*" - "*Навіки слава*" - *та й сїдав на лаві, що стояла довкола хати*" [Стефаник 1987: 45], "*Та прося божеї ласки*" [Стефаник 1987: 68], "*Славуїсу Христу люди добрі*" [Стефаник 1987: 108].

Заслуговують на увагу ФО з компонентом "як". Вони у творах В.Стефаника проявляють різноманітні типи категоріальних значень, або, як ми їх називаємо, типи семантики.

Саму велику групу складають ФО якісно-обставинної семантики. Такі ФО означають образ, спосіб дії, ступінь проявлення дії: "*Ой, дитинко божя, минув вік, як у батіг траснув!* (раптово, швидко)" [Стефаник 1987: 51]. "*Ні, то я вам мая дякувати, бо я ходив по вашій кривді, як по м'якій подушці* (легко)" [Стефаник 1987: 161]. "*Вітер вив, як знаний пес* (сильно)" [Стефаник 1972: 91].

"Закашляв, як у великі труби заграв (міцно, дуже голосно)" [Стефаник 1972: 92]. "А люди плещуть йому в долоні, а він так говорить, як у книжці (гарно, розумно)" [Стефаник 1972: 129].

Другу групу складають ФО предикативної семантики. Такі ФО означають ознаки та властивості суб'єкта як граматичного, так і логічного: "Годило, у руки йшло, як з води йшло"(легко, швидко) [Стефаник 1987: 40]. "Стю як камінь (міцно), стю - не висиплюси" [Стефаник 1987: 41]. "Вони такі тихонькі на міському ринку, як риба (тихі), розкидана по дорозі" [Стефаник 1972: 171].

Третю групу ФО з компонентом "як" становлять ФО модальної семантики, які не означають поняття, а містять у собі натяк на різнобічні відношення мовця до дійсності: **як на гріх, я на сміх, як якийсь казав, як має звичій у таким антересі**. "Може, кажу, бог вам допоможе, як здастеси на него; най вам баг дасть якнайліпше" [Стефаник 1972: 31]. "Є, каже, в мене і їсти, і пити, як якийсь **казав**: і хліб і до хліба, - та ще забавтеся, бо безпешно, як умру, то в ці хаті не мете напиватиси" [Стефаник 1972: 50]. "А ти, боже, як можеш, то прости, а не воля твоя, то жбурни мене в твій вічний кримінал" [Стефаник 1972: 126].

Помічені також ФО, які виявляють атрибутивний тип семантики, тобто означають ознаку предмета: як цибулі - "круглі, великі", як павук - "тоненькі", як мечі - "гострі", як пропасть - "глибокі", як шкіра на старім чоботі - "зморщена", як молоко - "білий". Атрибутивні фразеологізми виявляють свою семантику в поєднанні з іменником: "Лиш ксьондз стане з книжки читати, а ти вже очі вилутиш, як цибулі" [Стефаник 1987: 44]. "Не далекі ваші гони, кості, як мечі, із шкіри вілазе, - коби борше" [Стефаник 1987: 87]. "Видко діло, що все постаріласи: і лице, як шкіра на старім чоботі, і волосє, як молоко" [Стефаник 1987: 107]. "У одного таке око, як пропасть, погляне, та й нічого не видить, бо то око не до видіння" [Стефаник 1987: 143]. "На опеньку горить коганець, такий, як зеренце пшениці, то й тільки всего вогню у хаті" [Стефаник 1972: 49].

Слід відмітити ФО з компонентом "як" із атрибутивним типом семантики, які вказують на уточнення семантики, на посилення ознаки слова: "Я ще не такий дуже давний газда, а по жінці взев-єм такі білі воли, як сніг..." [Стефаник 1972: 46]. "Бувало, понакладає такі хліби, як точила, та такі білі, як з фунтової муки" [Стефаник 1972: 50]. "Дріботів ногами по грубій верстві порошу і лишав за собою маленькі сліди, як білі квіти" [Стефаник 1972: 87]. "Знову пускає рантух, який же біленький, як сніг" [Стефаник 1972: 111].

Семантичний об'єм перерахованих ФО може бути тільки приблизно переданий словами та словосполученнями із підсиленням значенням "дуже", "сильно", "у вищому ступені" тощо. ФО з компонентом "як" поєднується із вузьким кругом слів, стилістично прикрашені.

Понад те, часто вживаними у творчості В.Стефаника є фразеологічні конструкції із семою **світ**. У сполученні з дієсловом вживається з такими значеннями: 1. Дати життя: "Я з богом за барки не ловлюси, а нащо він того пускає на світ, як голе в терня?!!" [Стефаник 1987: 84]; 2. Здивування і т.ін.; "Він їсть із циганами здохле мнєсо. Такого ще світ не видів" [Стефаник 1972: 215]; 3.

Позбутися життя: “*Гуцул поклав-таки церкву в Луговиськах, а мене світа збавив, збавив навіки*” [Стефаник 1972: 42].

У сполученні з прикметником **другий, невидимий, той** та дієсловом вказує на подорож у потойбічне, загробне життя як протиставлення земному: “*І ще щось до нього говорила, ніби на там той світ переказувала*” [Стефаник 1987: 102]; “*Серед своєї муки він то западався в якийсь другий світ, то вирунав з нього*” [Стефаник 1972: 104]; “*Все мав страх, що повіки запруться, а він стрімголов у невидимий світ звалиться*” [Стефаник 1972: 104]; “*Мама із того світа має прийти та й над своєв дитинов має заплакати*” [Стефаник 1972: 105].

Уживаючись із прикметниками **новий і цілий**, вказує на зовсім інше життя; великий простір: “*Передо мною стояв новий світ, новий і гарний*” [Стефаник 1987: 100]; “*Жиди з панами цілий світ займили*” [Стефаник 1987: 45].

З прислівником та іменником означає час: “*Мой, та же цього ще ніхто не видів, відколи світ*” [Стефаник 1987: 19]; “*Земля все молода, вона як дівха, свето є-то вбереси, будний день – то вона по-будному вбрана, а все дівочить – відколи світа та сонця*” [Стефаник 1987: 94]; “*Та жий, поки світа та сонця*” [Стефаник 1972: 44].

Сполучається ще сема **світ** із іменником та займенником на позначення здивування, захоплення і т. ін.: “*Най буде покаяніє на увесь світ*” [Стефаник 1987: 18]; “*Аді, як б'ють, ще щипка коло рота не обісхла. Покаяніє на увесь мир!*” [Стефаник 1987: 19]; “*Мой, таже це покаяніє на увесь світ, аби жінка лупила чоловіка, як коня*” [Стефаник 1972: 30].

Можна стверджувати, що вони є яскравим показником особливостей художнього мислення і світобачення письменника, а отже, органічним елементом його стилю.

Здійснений нами аналіз фразеологічних конструкцій у новелах В.Стефаника показує, що входячи до складу тексту, фразеологічна одиниця сприймається як компонент тексту. У контексті реалізуються потенційні особливості семантики фразеологізму. ФО у творах досліджуваного автора достатньо продуктивні і виражальні, а їх семантика виявляє майстерність письменника у володінні мовою.

Із викладеного випливає, що робота над семантичним аспектом фразеології новел В.Стефаника дає змогу проникнути в суть його художнього феномену, послужить фактичним матеріалом для створення Словника фразеології творів В.Стефаника та доповненням до Словника мови художніх творів письменника.

Література

1. Виноградов В.В. О языке художественной прозы. – М.: Наука, 1980.
2. Скрипник Л.Г. Фразеологія української мови. – К., 1973.
3. Степанов Ю.С. Основы общего языкознания. – М., 1975.
4. Стефаник В.С. Вечірня година. Новели. – Ужгород: Карпати, 1987.
5. Стефаник В.С. Твори. – К.: Молодь, 1972.
6. Школярєнко В.І. Варіювання фразеологічних одиниць та фразеологічні синоніми // Записки з загальної лінгвістики. – Випуск 3. – Одеса: “Астропринт”, 2001.